

KNJIGE SLOVENSKE MATICE ZA LETO 1950.

Reymont-Glonar: **Kmetje**. II. Zima. III. Pomlad. (Prevodi iz svet. knjiz. XI. in XII.)

Calderon - Župančič: **Sodnik Zalamejski**. (Prevodi iz svet. knjiz. XIV.)

Janko Šlebinger: **Publikacije Slov. Matice od l. 1864 do 1950.**

Vem, da so le razmere tako nanesle, da je letošnji književni dar Slov. Matice v pretežni večini leposlovnega značaja in še to prevodi. Obljubljeno nadaljevanje Kidričeve literarne zgodovine je moralo izostati, kakor tudi nadaljevanje Cankarjeve umetnostne zgodovine zahteva svojega časa. Tako je letošnji sicer bogati literarni dar nekako rezultat zadrege, vendar pa dobrodošel zlasti bravcem Reymontovih »Kmetov«, ki se tako hitreje bližajo koncu.

O Glonarjevem prevodu »Kmetov« sta že govorila ob priliki prvega zvezka v DS Koblar in Breznik, posebna primerjalna studija bo potrebna ob končanem delu. Pa tudi o tetralogiji kot taki je težko govoriti, ker še ni prevedena v celoti, zlasti radi tega, ker šele v zadnjem delu pride do izraza pisateljevo idejno stališče do Jagnine erotike, tega destruktivnega elementa v svojevrstnem redu kmetske kaste. V letošnjih dveh zvezkih je zajeta sredina romana in sicer njegov najbolj dramatični del »Zima«, kjer individualna drama v trikotu Jagna - Borina - Antek dobi svojo največjo napetost ob prizoru v kopi in najvišji vrh in peripetijo v boju za gozd. Tretji del »Pomlad« pa pomeni zavlačujoči moment v veliki epopeji: individualna drama Jagne in Antka stopi ob odsotnosti drugega v ozadje, toliko bolj pa postane junak kolektivistični element — vsa vas s svojo revščino in delom, delom, ki se je vzobličil na vse večne čase v predsmrtni lik patriarhalnega Borine. Jagna pa kot da izgublja svoj smisel in cilj, išče se in pada, da se v zadnjem delu snovi dvigne. Zato je »Pomlad« najmirnejši in najobširnejši del epopeje, obsega namreč največ kolektivnega življenja in najmanj premočrne osebne drame, in je tako najbolj podobna naturalizmu, če bi ga gledali samega zase. Šele v zadnjem delu se povest za marsikoga nepričakovano konča v čisto drugi ravnini: sproščenost osebnega etosa se zlomi ob objektivnem nadosebnem moralnem redu družbe. Osebnost je mogoča le v mejah kolektivnega zakona.

Kakor nam je Matica s »Kmeti« predstavila tipično duhovno usmerjenost poljsko, tako nam je s Calderonovim »Sodnikom Zalamejskim« dala slutiti špansko duhovno svojevrstnost, ki pa sta obe za čuda slični in individualističnim zapadnjakom skoroda tuji. Le ob tradiciji poljskega plemstva in katoliške religioznosti se je pri kmetih razvilo tako občutje nadosebnega etosa, da Jagno, to hčerko kaosa, katere individualna drama se nam zdi tako človeško nujna in dobra, izločijo iz svoje srede kot element, ki je prinesel razdor v višji duhovni red stvari; in čudno: prav isti duh je v Calderonu, ki dopusti za nas zoprno možnost, da sodnik, predstavnik prava, sili zapeljivca svoje hčere v zakon, za katerega ni niti malo osebno etičnih predpogojev, le da se zadosti časti! Pri Reymontu je odločujoče delo, pri Calderonu čast v istih plasteh: v ljudstvu... Če pa dramo malo drugače pogledamo, pa vidimo prav isto kot pri Reymontu, veliko notranjo tragedijo: z nuj-

nim, erotičnim dejanjem stotnikovim se je podrla hierarhičnost duhovnih vrednot: osebno čuvstvo je zadelo ob nadosebno zavest — ne stanovskega — moralnega ponosa, ki izvira iz absolutne podrejenosti religioznemu redu. Zadostilo bi se španskemu ponosu, da se telesna zveza blagoslovi v zakonu in se tako vpostavi duhovni red, dasi bi bila osebna sreča žrtvovana. Tak duhovni konflikt je s »Sodnikom Zalamejskim« postavil Calderon, ki je bil učenec jezuitov in protireformacije. In vprav ta dva faktorja sta oblikovala v isti meri poljsko kot špansko zgodovino, zato tudi obe veleumetnično dobro zastopata duhovno usmerjenost narodov iz katerih sta izšli. Njih katolicizem je večini današnje individualistične družbe tuj, je pa zato tembolj sedanjí dobi potreben, kajti znova se poudarja nadvrednost nadosebnih, kolektivističnih duhovnih vrednot. — O prevodu Župančičevem pa soditi ne morem, prepričan sem pa, da je prvovrsten.

Šlebingerjev bibliografski pregled »Publikacij slovenske Matice od l. 1864—1950« je potrebno in pregledno urejeno priročno kazalo v hitro informacijo Matične produkcije v 66 letih in bo dobro služilo kot ogradje za bodočo matično zgodovino, ki jo je na trden temelj postavil Prijatelj. Ta bibliografija je edina neleposlovna letošnja publikacija in vsiljuje se mi vprašanje, kaj bi bilo, ko bi Matica vsako leto izdala v obliki brošure slov. bibliografijo preteklega leta, kajti ČJKZ izhaja tako sporadično, da komaj vzdržuje kontinuiteto. »Slov. tisk« pa se ozira le na knjižna izdanja; članki v revijah in dnevnikih pa zapadejo pozabi. Nujno je že, da se sistematično registrira vse, kar se duhovnega dnevno producira in vprav Matica naj bi prevzela to obvezo. — (Pri tej priliki popravljam tudi svojo zmoto, ki sem jo zapisal v oceni »Albuma slov. književnikov« (DS 1928, 160), ko sem očital Šlebingerju, da je knjigo »Elektriko« Simona Šubica po nepravem pripisal Ivanu, v resnici ima sl. prav.)

Prav ob letošnjih Matičnih knjigah se spričo novih literarnih založb, ki bodo popularizirale prevodno slovstvo, vsiljuje vprašanje, če ni morda naloga Matice drugje kot v konkurenci z omenjenimi založbami, ki bo ob sedanjí usmerjenosti Matice nastopila? Problem Matice stopa zopet v ospredje. Z izdajanjem prevodov, čeprav dobrih in izbranih, stopa Matica v red drugih založb, vemo pa iz tradicije, da je imela in mora imeti centralni slovenski kulturni pomen in skrbeti mora, da ga obdrži. Pokazale so se nevarnosti!

Tine Debeljak.

KNJIGE DRUŽBE SV. MOHORJA ZA LETO 1950.

Koledar za navadno leto 1951 ima običajno koledarsko vsebino, toda bogato in raznovrstno. Težišče je postavil v izborne pregledne domačih in svetovnih zadevah, ki bodo ustrezali preprostemu bravcu in izobražencu. Prinaša tudi nekaj leposlovja. Lirika komaj zasluži to ime, proza je boljša. Komarjeva smešnica in Pripovedka se pa od duhovitosti občutno bližata v nesmiselnost, dasi nista slabši kot podobne vrste blago v nemških koledarjih.

Dr. Mal: **Zgodovina slovenskega naroda**. 9. zvezek, stran 337—416. Obravnava slovstvene razmere in šolstvo pred letom 1848 in prinaša mnogo gradiva za splošno kulturno zgodovino te dobe. Še boljše